

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

LEKKER BUITEN

Een handreiking voor
gemeenten, CIG's
en andere organisaties

LEKKER BUITEN

Een handreiking

Tips en ideeën voor het uitvoeren van het project 'Lekker buiten' in een gemeente. Om ouders van baby's en peuters te inspireren om met hun kinderen meer naar buiten te gaan en te weten te komen hoe en waar hun eten groeit.

Beste gebruiker,

De gemeente Leiden en het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie zijn in 2010 het pilot project Lekker Buiten gestart bij het Centrum voor Jeugd en Gezin in Leiden Zuid-West. In april 2011 is het project uitgebreid naar de rest van Leiden.

Met het uitgeven van deze handreiking willen we andere gemeenten (afdelingen groen en jeugd), Centra voor Jeugd en Gezin en andere partijen in Nederland stimuleren om zelf met het project 'Lekker Buiten' aan de slag te gaan.

De handreiking is mede mogelijk gemaakt door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en de gemeente Leiden. Hij is in deze vorm in beperkte oplage gedrukt en wordt digitaal verspreid op kennis-websites met betrekking tot de jeugdzorg en natuur- en milieu-educatie. De handreiking is tevens te vinden op de website

www.rijksoverheid.nl

Het eerste 'groene startpakketje' werd op 3 november 2010 overhandigd door Bob de Bouwer, bij de opening van het centrum voor Jeugd en Gezin in Leiden Zuid-West.

WAT IS DIT?

Deze handreiking dient als hulpmiddel en inspiratie voor partijen die het project Lekker Buiten willen gaan uitvoeren.

De handreiking bestaat uit twee delen. Het eerste deel beschrijft de achtergrond en inhoud van het project Lekker Buiten, evenals de ervaringen in de gemeente Leiden. Het tweede deel beschrijft in fasen hoe het project kan worden opgezet en bevat concrete handvatten en tips. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in de volgende fasen:

- 1 Initiatief nemen:** wie neemt het initiatief, waarom zou je het als gemeente doen en welke partijen heb je nodig?
- 2 Samenwerking bepalen:** hoe gaan we met elkaar samenwerken en wie doet wat?
- 3 Invulling van het project kiezen:** welk budget is er, wat gaan we doen en welke producten van 'Lekker buiten' gaan we inzetten?
- 4 Planning en lokaal maken van producten:** wanneer gaan we wat doen en hoe maken we de producten passend bij onze gemeente?
- 5 CJG's en consultatiebureaus informeren:** hoe zorgen we dat de medewerkers van de consultatiebureaus voldoende geëquipeerd zijn om te beginnen?
- 6 Uitvoeren:** het daadwerkelijk verstrekken van de informatie, op verschillende manieren
- 7 Evalueren:** meten hoe ouders en professionals het (hebben) ervaren.

Voor wie is het bedoeld?

De handreiking is in eerste instantie bedoeld voor gemeenten (afdelingen jeugd en groen/ NME), maar ook voor Centra voor Jeugd en Gezin en voor eventuele andere betrokken organisaties (bijvoorbeeld 'groene' organisaties).

DEEL 1: LEKKER BUITEN

Waarom lekker buiten?

Als baby op een kledje liggen in het gras

Als peuter over omgevallen bomen klimmen

Met mama en papa kijken hoe een tomatenplantje groeit op je vensterbank

Andere kindjes in het park leren kennen en met ze spelen

Allemaal leuke dingen. Maar juist ook allemaal dingen die goed zijn voor de ontwikkeling en gezondheid van jonge kinderen. Als kinderen regelmatig buiten zijn en veelzijdig buiten kunnen spelen, stimuleert dit de motorische, zintuiglijke, sociaal-emotionele, cognitieve en creatieve ontwikkeling. Omdat kinderen buiten meer op zichzelf zijn aangewezen, helpt het kinderen bovendien om zelfstandig zaken op te lossen en op zichzelf te vertrouwen. Daar heb je je hele leven iets aan.

Weinig ouders en verzorgers staan hier bij stil. Zij horen hier ook weinig over van professionals die hen bijstaan bij de opvoeding van hun baby of peuter. Als je erover nadenkt hoe je zo goed mogelijk voor een kind kunt zorgen, wordt het belang van 'buiten' vaak vergeten. Toch willen ouders en professionals het beste voor hun kinderen. Gezien het belang van buiten zijn en buiten spelen voor een gezonde ontwikkeling van kinderen hoort dit bij een goede opvoeding. Informatie hierover is dan ook nodig. Het project 'Lekker buiten' helpt gemeenten, Centra voor Jeugd en Gezin, kinderdagverblijven en NME-centra om deze informatie aan ouders en betrokken professionals uit te dragen.

Wat is Lekker Buiten?

Met het project 'Lekker buiten' krijgen ouders en verzorgers informatie waarom het goed is voor de ontwikkeling en gezondheid van hun baby's en peuters om buiten te spelen en waarom het belangrijk is te weten hoe je eten groeit. Lekker buiten kan ook binnen zijn, zoals met tomatenplantjes die groeien op de vensterbank. Het project biedt ook allerlei mogelijkheden en ideeën om daadwerkelijk lekker buiten te kunnen zijn met baby's en peuters. Deze informatie krijgen ouders en verzorgers op plekken waar zij komen met hun vragen over opvoeden en opgroeien.

Pilot Leiden

In Leiden is in 2010 een pilot 'Lekker buiten' gestart om ouders te informeren over het belang van 'buiten' voor hun kinderen, zodat zij meer bewust een keuze kunnen maken om al dan niet met hun kinderen naar buiten te gaan. De gemeente Leiden heeft er voor gekozen ouders hierover te informeren via het consultatiebureau, onderdeel van de Centra voor Jeugd en Gezin: dé plek waar ouders komen met vragen over opvoeden en opgroeien. Met 'Lekker buiten' krijgen ouders nu ook 'groene' antwoorden op de vragen die zij hebben over de opvoeding van hun kinderen.

In het kader van de voorbereiding op dit project hebben verpleegkundigen van de consultatiebureaus in Leiden, Leiderdorp en Voorschoten een deel van hun maandelijks overleg gebruikt om te bespreken wanneer je ouders adviseert over 'lekker buiten zijn'. Dit gebeurde aan de hand van de bekende voordelen voor de gezondheid en ontwikkeling van de kinderen, zoals beschreven in een folder, en afkomstig uit (pedagogisch) onderzoek.

Het overleg was levendig en alle verpleegkundigen zagen de meerwaarde voor hun werk richting de ouders. Buiten zijn is in principe voor alle kinderen goed, zo meldden zij. Maar vooral bij sommige zorgen van ouders over hun kinderen (zie verder) noemden de verpleegkundigen het advies om 'lekker buiten' te zijn.

Extra activiteiten Leiden

In Leiden is 'Lekker Buiten' verder gegaan dan 'alleen' informatieverstrekking aan ouders via de consultatiebureaus in het Centrum voor Jeugd en Gezin. Op de gemeentelijke kinderboerderij de Merenwijk is een peuterweide aangelegd. Daar komen kinderen direct in aanraking met konijnen en cavia's. Verder zijn leidsters van kinderdagverblijven en peuterspeelzalen geïnformeerd over het project middels een informatieochtend. Zij hebben daarbij een informatiepakket gekregen over het 'vergroenen' van hun eigen activiteiten, dat vervolgens ook aan de niet aanwezige dagopvang is verzonden. In dit pakket zitten ook tips om ouders van de kinderen te informeren. In de bijlagen staat hierover meer informatie.

Is dit een blauwdruk?

In Leiden is het project aangepast aan de lokale praktijk. Op basis van de 'drive' bij de mensen op belangrijke plekken in de gemeente. Op basis van de mogelijkheden die daar al waren en

‘LEKKER BUITEN’ ALS ADVIES VANUIT HET CONSULTATIEBUREAU

Leidse jeugdverpleegkundigen denken dat ‘Lekker buiten’ kan helpen bij een aantal “problemen”, die ouders aandragen:

Een groene omgeving stimuleert de motoriek: je kind leert beter bewegen

Dit is te adviseren bij:

- Snel vallen
- Niet willen lopen
- Angstig
- Passiviteit
- Overgewicht

Een groene omgeving stimuleert de sociaal-emotionele ontwikkeling: je kind leert van andere kinderen en leert ook mee te spelen met andere kinderen.

Dit is te adviseren bij:

- Net verhuisd zijn en geen vriendjes hebben
- Veel hangen bij de ouders
- Verzoek om ideeën voor stimulering van de ontwikkeling
- Veel ruzie hebben
- Ouders met een beperkt sociaal netwerk of depressief zijn

Een groene omgeving stimuleert de zintuigen: je kind leert zorgvuldig waarnemen.

en

Een groene omgeving stimuleert de creativiteit en het denken: je kind leert ordenen, in oplossingen denken en van een idee een product maken

Dit is te adviseren bij:

- Negatieve aandacht vragen
- Niet zelf spelen
- Overprikkeld en druk gedrag
- Slecht slapen

producten die daar klaar lagen. Vervolgens zijn verschillende producten ontwikkeld die de professionals helpen om de ouders en verzorgers te laten bereiken door de professionals: de jeugdarts en jeugdverpleegkundige. Deze worden in deel twee van de handreiking beschreven. Zo is er bijvoorbeeld een folder ontwikkeld, een achtergronddocument voor CJG-professionals, bouwstenen voor een themabijeenkomst voor ouders en teksten voor de website van het CJG.

De producten die met de gemeente Leiden zijn ontwikkeld in het kader van de pilot zijn mogelijk ook interessant voor andere gemeenten die met het project aan de slag willen gaan. Deze zijn vanaf medio juni 2011 te downloaden op de website www.jso.nl/lekkerbuiten

Het proces in Leiden kan als inspiratie dienen voor andere gemeenten. De producten zijn zo ontwikkeld dat ze eenvoudig zijn aan te passen voor een andere gemeente. Er zit geen copyright op de producten, het staat iedereen vrij om te 'knippen en plakken', zonder betaling van kosten. Het is nadrukkelijk geen blauwdruk, maar input voor maatwerk. Belangrijke voorwaarde voor het slagen van het project is namelijk dat het past bij de gemeente, bij de professionals en bij de mogelijkheden en visie die er zijn. Dit kan betekenen dat alleen de naam van de gemeente wordt gewijzigd op de folder, maar het kan ook zijn dat de inhoud verregaand wordt aangepast. Alles mag, alles kan. 'Lekker buiten' is iets van de gemeente zelf!

Werk het ook?

In september staat de eindevaluatie gepland van het project in Leiden. Hierbij worden zowel ouders als professionals betrokken. Tussentijdse evaluaties laten zien dat beide groepen tevreden zijn. Middels enquêtes hebben de meeste ouders laten weten de informatie in elk geval deels handig te vinden en bewuster met het onderwerp bezig te zijn.

DEEL 2: DE FASES

FASE 1: INITIATIEF NEMEN

Een initiatiefnemer

Het begint met iemand die ermee aan de slag wil: die het eerste initiatief neemt. Dit kan vanuit allerlei kanten komen: een beleidsmedewerker, medewerker van de GGD, een jeugdverpleegkundige, een medewerker van een natuurorganisatie of zelfs een ouder. Wie het is, maakt in eerste instantie niet zoveel uit. Wat wel heel belangrijk is, dat degene drive heeft, authentiek is en de juiste mensen weet te inspireren om ermee in haar of zijn werk mee aan de gang te gaan. De belangrijkste persoon, de spil hierbij, is de beleidsverantwoordelijke voor de CJG's en consultatiebureaus in de gemeente. Zij of hij is uiteindelijk degene die ervoor kan zorgen dat de folders en informatie worden verspreid.

GRAHAM DUSSELDORP, PROJECTLEIDER 0-4 JARIGEN

Initiatief vanuit buiten de gemeente

'Bij het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie ben ik projectleider 0-4 jarigen vanuit het Programma Jeugd. Dat programma werkt eraan de jeugd beter te bereiken en ons te laten bereiken. Voor de 0-4 jarigen gaat dat het beste via de ouders en verzorgers, zo vertelden mij de professionals uit het veld. Ik heb toen contact opgenomen met de gemeente Leiden, een gemeente die wij al kenden met een grote belangstelling voor groen en biodiversiteit'

Drive

'Op suggestie van mijn vrouw heb ik het boek "het laatste kind in het bos" van Richard Louv gelezen en daarin wordt beschreven wat kinderen eigenlijk mislopen als ze niet in de natuur komen. Als vader van 2 peuters vond ik het jammer dat ik dat niet wist en ben toen meteen met de kinderen naar buiten gegaan. Daarna heb ik met onze directeur Natuur gepraat en ben ik bij Programma Jeugd gekomen om onder meer de consultatiebureaus van deze informatie te voorzien.'

Authenticiteit

'Ik merkte dat ik snel contact kon maken met pedagogen en verpleegkundigen met dit onderwerp. Ze legden al na een paar zinnen de link van het voordeel van opgroeien met groen met hun eigen werk en drijfveren. Daarbij hielp het dat ik zelf vader ben en ook echt betrokkenheid heb.'

Prioriteiten en meerwaarde

Hoe waardevol je het onderwerp ook kunt vinden, de agenda's van beleidsmedewerkers (of ze nu aan groen werken of aan jeugd), professionals in de jeugdzorg en andere organisaties zijn vaak overvol. Prioriteiten liggen vooral bij het volgen van de medische gezondheid van een kind, het beantwoorden van opvoedvragen en alert zijn op problemen in het gezin, bijvoorbeeld bij vermoedens van kindermishandeling. Zo'n "leuk" onderwerp als "groen" staat niet hoog op de prioriteitenlijst. Andersom komt de doelgroep 0-4 jarigen (en hun ouders) steeds meer op het netvlies van NME-diensten, maar heeft het nog lang niet dezelfde prioriteit als het primair en voortgezet onderwijs. Voor die groepen is al een breed pakket aan activiteiten.

Het is zaak om de meerwaarde, het nut van het project, voor elk van de betrokken organisaties helder te hebben en wat hun eventuele rol is.

TIPS

- Zie het project als een middel om (gemeentelijke) beleidsdoelen te bereiken. Preventie van gezondheidsrisico's? Een aantrekkelijker woonomgeving? Laat met een voorbeeld zien wat de meerwaarde kan zijn.
- Sta ook open voor initiatieven van buiten waarbij je kunt aansluiten
- Krijg inzicht in de doelen en speerpunten van mogelijk interessante beleidsterreinen in de gemeente. Kijk naar het raadsakkoord. Waar ligt synergie voor de hand? Wie zijn hiervoor goede gesprekspartners?

Betrokken partijen en hun rol

Voor de beschrijving van de rollen is de situatie in Leiden, een middelgrote gemeente van zo'n 150.000 inwoners, als uitgangspunt genomen. Natuurlijk kan en zal het per gemeente verschillen. In Leiden waren de volgende partijen betrokken voor het besluit tot het uitvoeren van het project:

- 1 DOSSIERHOUDER 0-4 JARIGEN EN CJG'S BIJ GEMEENTE. (BELEIDSADVISEUR JEUGD EN/OF PROJECTLEIDER CJG)
- 2 MEDEWERKER NATUUR EN MILIEU-EDUCATIE (NME) VAN GEMEENTE OF ANDERE ORGANISATIE
- 3 COÖRDINATOR CJG
- 4 GGD MANAGER VAN DE MEDEWERKERS VAN HET CONSULTATIEBUREAU

1 DOSSIERHOUDER 0-4 JARIGEN EN CJG'S BIJ GEMEENTE:

- Afspraken maken met coördinator CJG en manager consultatiebureaus over plaatsen folders en inzet jeugdartsen en –verpleegkundigen bij uitdelen
- Laten ‘vergroenen’ van lokale website CJG

NANDA VAN BEEST, BELEIDSADVISEUR JEUGD

Op de foto staat Nanda van Beest naast ‘haar’ wethouder, Roos van Gelderen, die samen met Bob de Bouwer het eerste groene startpakketje uitdeelt bij de opening van het Centrum van Jeugd en Gezin in Leiden Zuid-West.

Positiever imago van het CJG bij ouders ....

‘Het project ‘Lekker buiten’ kan bij het neerzetten van het CJG als laagdrempelig inlooppunt voor grote en kleine vragen, versterkend werken. Het helpt bij de uitstraling en het imago van het CJG. Het zware stempel dat de hulpverlening soms bij ouders heeft, wordt wat weggenomen. Als ouders weten dat het CJG er ook is om te weten wat je (gezond en leuk) met een kind in een park kunt doen en waarom dat juist goed is, dan is de stap wat makkelijker’.

...en positieve energie voor medewerkers

‘Het geeft ook de medewerkers energie om niet alleen met de ‘moeilijke’ en ‘zware’ gevallen bezig te zijn, maar juist met een positief onderwerp’.

Kleine inspanning voor preventie

‘In een groene omgeving opgroeien heeft allerlei gezondheids- en ontwikkelingsvoordelen. Met een relatief kleine inspanning vanuit het CJG en de consultatiebureau medewerkers kun je aan preventief jeugdbeleid werken.’

2 MEDEWERKER NATUUR EN MILIEU-EDUCATIE (NME) VAN GEMEENTE OF ANDERE ORGANISATIE :¹

- Input leveren voor lokale ‘groene’ informatie, onder meer met educatieve materialen, en activiteiten die je met jonge kinderen buiten kunt doen
- Input leveren voor actueel houden CJG-website
- evt. mede geven van themabijeenkomst

¹ NME is in sommige gemeenten onderdeel van de gemeentelijke overheid. In andere gemeenten ligt deze rol bij een organisatie. De beleidsadviseur groen weet wel hoe dat in de betreffende gemeente zit.

CORINA DE JONG, SENIOR MEDEWERKER NATUUR-EN MILIEU-EDUCATIE

Corina de Jong laat leidsters kinderdagverblijven en peuterspeelzalen een kuisje voelen.

Natuurervaring als kind is belangrijk

'Als baby's en peuters al met natuur en levende dieren in aanraking komen, heeft dat een positief effect op hun latere band met de natuur en hun algehele begrip van de wereld om hen heen. Ook het samen met je ouder of verzorger zijn geeft iets heel speciaals'

NME verbreedt haar focus

'NME ontwikkelt zich steeds breder naar de hele samenleving en ouders met jonge kinderen passen hier ook zeker bij. Door dit project hebben we een peuterweide aan kunnen leggen, maar ook het contact met de kinderdagverblijven en peuterspeelzalen kunnen aanhalen. Die verbreding helpt ook bij het aantonen van het belang van NME, in een tijd waarin toch fors wordt gekort.'

Samenwerking met collega's

'Ik werk nu samen met collega's die ik normaal niet spreek. Dat is gewoon hartstikke leuk en inspirerend. Helemaal mooi is dat 'onze' wethouder samen met de wethouder Jeugd de folder heeft aangeboden aan de gemeenteraad!'

3 COÖRDINATOR CJG:

- Coördineren dat medewerkers klaar staan
- Meedenken over themabijeenkomst(en) voor medewerkers en /of ouders

4 GGD MANAGER CONSULTATIEBUREAUS:

- Akkoord geven op project en verpleegkundigen ruimte geven in hun werkzaamheden
- Verpleegkundigen blijvend informeren
- Ruimte geven aan het onderwerp in een aantal overleggen met collega managers en/of medewerkers

NANDA VAN BEEST, BELEIDSADVISEUR JEUGD

Ruimte binnen Team CJG

‘In Leiden hebben wij tijd gereserveerd voor het team bij de CJG’s dat zich bezig houdt met de verspreiding van de bekendheid en ‘het trekken van klanten’. Dit project past hier prima bij, met haar positieve boodschap richting ouders. Marga van Moorsel, onze coördinator bij de CJG’s, kon zich daarnaast ook helemaal vinden in de voordelen van het ‘buiten’ zijn voor de jonge kinderen.

Inzet vanuit Consultatiebureaus

‘Na de introductie van het project tijdens de reguliere maandvergadering, bleek de tijd die de jeugdverpleegkundigen kwijt zouden zijn aan het project beperkt. Het is in lijn met de reguliere werkzaamheden. Deelname van de Leidse consultatiebureaus aan dit project is besproken en vastgelegd in het managementoverleg CJG, waar ook de GGD-manager van de consultatiebureaus onderdeel van uitmaakt.’

Het proces

Afhankelijk van de rol die je zelf hebt, contact leggen met de dossierhouder 0-4 jarigen of de medewerker NME. Vooraf nagaan wat voor hen mogelijk relevante redenen zijn om mee te werken. Als dit lukt, gaat de dossierhouder 0-4 jarigen vervolgens het gesprek aan met de coördinator CJG en manager consultatiebureau. Daarna ga je samen door naar de volgende fase: samenwerking bepalen.

TIPS

- Breng het netwerk in beeld: wie zijn mogelijke partners voor samenwerking?
- Kijk of je samen kunt brainstormen

FASE 2: SAMENWERKING BEPALEN

Als de vier partijen bereid zijn om mee te werken, moeten er afspraken gemaakt worden over de samenwerking. Wie doet wat? Wie heeft er budget? Wat zijn de risico's? Hoe houd je elkaar op de hoogte, wie neemt de verantwoordelijkheid voor deelprodukten? Het ligt voor de hand dat of de medewerker NME of de dossierhouder 0-4 jarigen het voortouw neemt, maar het kan natuurlijk iemand anders zijn die de kar trekt.

TIPS

- Je hebt een projectleider nodig, iemand die het voortouw neemt en het aanspreekpunt is
- Formuleer een gezamenlijke ambitie
- Maak afspraken over de bijdragen van verschillende partijen
- Krijg snel helderheid over de rollen
- Sta stil bij hoe je successen viert en het gemeentebestuur informeert

Maak vooral gebruik van elkaars kwaliteiten en zorg dat iedereen enthousiast blijft. Blijf focussen op de gemeenschappelijkheid. Ook tegenslagen overwin je dan met elkaar.

Als je de afspraken hebt gemaakt, kun je verder naar het maken van een planning.

TIP

Overleg met de leidinggevenden van de betrokken instanties. Maar betrek ook de betrokken uitvoerders nadrukkelijk: de jeugdartsen en -verpleegkundigen en NME-medewerkers. Zij moeten het project dragen! En als zij niet expliciet enthousiasme tonen, zal het project niet van de grond komen. Er moet enthousiasme zijn bij alle betrokken instanties.

FASE 3: INVULLING VAN HET PROJECT KIEZEN

Het moment is aangebroken om keuzes te maken: hoe wil je het project gaan doen? De minimale optie is het aanbieden van folders en het instrueren van de jeugdverpleegkundigen. Maar er zijn nog meer opties.

Wil je net als Leiden een feestelijke opening aangrijpen als startmoment, wil je ook de professionals en de ouders al wat meer enthousiast maken door het aanbieden van een ‘groen startpakket’ en het verzorgen van een themabijeenkomst? Of volstaat het om je te beperken tot het aanbieden van folders op een bepaalde datum?

De keuze hangt af van de beschikbare tijd en het beschikbare geld. Zoals aangegeven bij “wat kost het”, kan worden volstaan met het in eigen beheer drukken van de folders. Dan zijn het alleen nog de uren van de werknemers die gevonden moeten worden. Maar als er gekozen wordt voor introductie middels een “groen startpakket”, dan zijn de kosten een stuk hoger, maar is het effect ook wat beter. Hetzelfde geldt voor het aansluiten bij een evenement, zoals een opening.

Informatie aan ouders kan op verschillende manieren worden aangeboden. Bij de consultatiebureaus, onderdeel van de Centra voor Jeugd en Gezin, en op de website van het Centrum voor Jeugd en Gezin. Er kan ook voor worden gekozen om dit uit te breiden, bijvoorbeeld naar kinderdagverblijven en peuterspeelzalen. Een indruk van de mogelijkheden:

a Informatieverstrekking vanuit de Centra voor Jeugd en Gezin of de consultatiebureaus daarbuiten

Het Centrum voor Jeugd en Gezin is vanuit de overheid dé plek waar ouders met vragen over opvoeding komen. Het consultatiebureau, onderdeel van het Centrum voor Jeugd en Gezin, richt zich daarbij op de doelgroep van baby's en peuters. Lekker Buiten kan hier inhouden:

- Jeugdartsen en –verpleegkundigen geven ‘groene’ tips aan ouders die hulpvragen hebben over hun kinderen. Zij delen informatie uit aan het einde van het consult: een folder en eventueel een kaartje met een beschrijving waar de groene plekken zich bevinden in de betreffende gemeente.
- Daarnaast vinden ze in het algemene folderrek, de folder en het kaartje.
- Via het telefoonnummer van het Centrum voor Jeugd en Gezin kunnen ouders meer informatie krijgen.
- Bij elk consultatiebureau is er een ‘groene ambassadeur’ onder de verpleegkundigen.

b Informatie op website van Centrum voor Jeugd en Gezin

Op de website van het Centrum voor Jeugd en Gezin staat apart én geïntegreerd in de algemene teksten informatie over ‘Lekker buiten’ in de gemeente. De informatie is zowel verdiepend als praktisch. Ouders en verzorgers worden zo geïnspireerd om activiteiten te ondernemen in hun eigen directe omgeving.

c Themabijeenkomst voor ouders

Vanuit Centrum voor Jeugd en Gezin kan een themabijeenkomst worden gegeven waarin ouders zelf het waarom en hoe van ‘groen en voedselbewust opvoeden’ ervaren.

d Folder aangeboden op overige plekken

De speciaal ontwikkelde folder kan ook worden geplaatst op relevante plekken waar gemeenten informatie verstrekken, zoals bibliotheken, NME-centra en gemeentehuizen.

Om de informatie te kunnen verstrekken, staan een aantal producten tot uw beschikking. Hieronder worden de producten toegelicht, met op het laatst de optionele producten die een extra financiële en/of tijdsinzet vragen.

1 Folder ‘Lekker buiten’

Wat is het?

- Folder gericht op het geven van informatie ‘waarom’ en ‘hoe’ met kinderen naar buiten te gaan en te beleven hoe het eten groeit
- Inclusief een – bestaand – kaartje van de groene plekken in de stad
- Uitgegaan is van kennisniveau ‘nul’ bij de ouders, omdat de folder voor alle bevolkingsgroepen is gemaakt en daarin veel mensen zijn met nog beperkte kennis over het belang van buiten spelen voor de ontwikkeling van hun kind .

Wat moet ik er voor doen?

- Downloaden van de bestanden, die gereed zijn om te drukken (www.jso.nl/lekkerbuiten)
- Vervangen van lokaalspecifieke informatie (namen van parken, adresgegevens en kaartje)
- Zelf drukken

Wat kost het?

- Als het via huisdrukkerij en –opmaak kan, alleen de kosten per folder.

2 Kaartje met groene plekken in de gemeente

Wat is het?

Kaartje van de gemeente met daarop aangegeven waar de plekken zijn waar men in het groen kan recreëren, zoals parken, kinderboerderijen, bezoekerscentra, heemtuinen, en (groene) speelplekken.

Wat moet ik ervoor doen?

- Als voorbeeld kan de kaart van Leiden worden gedownload
- Wellicht is er al een kaartje aanwezig. Denk daarbij aan de de ontwerpers en beleidsambtenaren van de gemeente op 'groen/leefomgeving' gebied, maar vaak ook heeft NME veel info beschikbaar over de eigen gemeente.

Wat kost het?

Dat varieert. Het hangt er vanaf of er al een kaartje aanwezig is bij de gemeente.

3 Websiteteksten 'Lekker buiten'

Wat is het?

- Voor de site www.cjgleiden.nl zijn speciaal teksten gemaakt over 'lekker buiten'. Deze vormen aan aparte rubriek onder tabs van baby, peuter en kleuter.
- De Leidse site is opgebouwd volgens het format van het vcjg.
- Er is contact gelegd met de landelijke werkgroep die de cjk-formats gaat samenvoegen, om de 'groene informatie' hier ook onderdeel van te laten zijn.

Wat moet ik ervoor doen?

- Downloaden van het worddocument
- Vervangen van lokaalspecifieke informatie
- Zelf aanpassen van de eigen cjk-site

Wat kost het?

- Niets, behalve tijd

4 Foto's over het onderwerp

Wat is het?

- Ten behoeve van het project zijn foto's gemaakt en geselecteerd
- Deze kunnen gratis worden gebruikt, onder de expliciete voorwaarde dat de rechten alleen zijn vrijgegeven voor het niet-commerciële doel van verspreiden van bewustwording onder ouders voor het naar buiten gaan met hun kinderen

Wat moet ik er voor doen?

De foto's zijn te downloaden, alsook de toestemmingen voor reproductie onder voorwaarden

Wat kost het?

Niets, tenzij de foto's niet voor het juiste doel worden gebruikt

5 Achtergronddocument voor CJG-medewerkers

Wat is het?

Document waarin een toelichting staat over het project, de rol van de consultatiebureau-medewerkers en een meer diepgaande uiteenzetting over de voordelen van natuur voor ontwikkeling en gezondheid

Wat moet ik ervoor doen?

- Downloaden van het worddocument
- Aanpassen van de introductietekst aan de eigen aanpak in de gemeente
- Printen van het document

Wat kost het?

De tijd om het aan te passen en de kosten van het printen

6 Instructiehandleidingen voor CJG-medewerkers, voor kinderdagverblijven en voor themabijeenkomsten aan ouders

Wat is het?

- Er zijn informatieve bijeenkomsten gegeven aan de drie bovenstaande groepen
- Voor elk van de bijeenkomsten is kort beschreven hoe ze zijn opgebouwd

Wat moet ik ervoor doen?

- Downloaden van de instructies
- Eventueel aanpassen aan eigen situatie

Wat kost het?

Niets

Hierboven zijn min of meer de basisproducten benoemd, die nodig zijn voor het project. Extra mogelijkheden die je kunt aanbieden, zijn:

7 Startpakket

Wat is het?

- In Leiden is ervoor gekozen om per consultatiebureau te starten met een 'groen startpakket'. Ook om het bij wijze van pilot uit te proberen.
- Dat bestond uit een handzaam tasje met een folder (waarom en hoe in de gemeente 'lekker buiten' te zijn), een kaartje met groene plekken, een schepje en plantenzaadjes.
- Het pakketje is als eerst uitgedeeld bij de opening van het 2e Centrum voor Jeugd en Gezin in Leiden en Bob de Bouwer is ingehuurd om deze overhandiging te doen. Vervolgens zijn per consultatiebureau zo'n 200 startpakketjes overhandigd. Daarna wordt overgegaan op het uitdelen en verspreiden van uitsluitend de folder en het kaartje.

Wat komt er bij kijken?

- Bestellen tasjes, schepjes en zaadjes. NME medewerkers of beleidsambtenaren hebben vaak ervaring met het bestellen van zaadjes en kennen leveranciers.
- Inpakbedrijf laten inpakken en verzenden naar consultatiebureaus

Wat kost het?

Prijs per startpakketje: zo'n 10 euro.

Voordelen van het startpakketje:

- Iets uitdelen is leuk om te doen en een mooie aanleiding om uitleg te geven.
- Ouders hadden meteen een positieve associatie met het onderwerp: je kreeg ten minste iets (cadeautjes krijgen is altijd leuk) en ze konden meteen praktisch aan de slag met het schepje en de zaadjes

Nadelen:

- Hogere kosten
- Tijd voor logistiek regelen

8 Themabijeenkomst voor ouders

Wat is het?

Bijeenkomst voor ouders om hen meer informatie te geven over het 'hoe' en 'waarom'. Het pilotproject heeft geleerd dat het verstandig is om aan te sluiten bij een bestaande groep ouders die al gewend was om met dergelijke bijeenkomsten te werken. In Leiden waren dit de "moeders in de buurt".

Wat moet ik er voor doen?

- Downloaden van de instructies
- Eventueel aanpassen aan eigen situatie

Wat kost het?

Vorbereiding vraagt met name tijd van het Centrum voor Jeugd en Gezin (locatie en informatie over gezondheid en ontwikkeling) en NME (informatie over natuuractiviteiten en -onderwerpen).

9 Besluiten om aan te sluiten bij een opening

Wat is het?

- In Leiden zijn er twee momenten geweest dat de startpakketjes zijn geïntroduceerd: de opening van het 2e Centrum voor Jeugd en Gezin in Leiden, waarna alleen dat Centrum voor Jeugd en Gezin met het project startte, en de opening van de peuterweide 5

maanden later, toen ook alle andere consultatiebureaus ermee begonnen.

- Het mooie van de openingen was dat er sowieso reclame voor werd gemaakt, en dat het project 'Lekker buiten' kon meeliften en daarvoor het eerst bekend werd onder ouders.

FASE 4: PLANNING EN LOKAAL MAKEN VAN PRODUCTEN

Er zijn verschillende data die gepland moeten worden:

- 1 Datum van oplevering van de gekozen producten, die lokaalspecifiek zijn gemaakt
- 2 Datum van de start van uitdelen van de informatie via de consultatiebureaus (eventueel via een opening) en dat de website is 'vergroend'
- 3 Datum van de eventuele themabijeenkomst
- 4 Datum van eventueel einde van het project

FASE 5: CJG'S EN CONSULTATIEBUREAUS INFORMEREN

Wanneer de planning gereed is, kan het project bij de consultatiebureaus worden geïntroduceerd en de medewerkers worden voorbereid. Dit is een belangrijke stap die niet mag worden overgeslagen. Indien er onvoldoende draagvlak onder de medewerkers is, heeft het project minder kans van slagen!

Uit ervaring met Leiden kan het volgens onderstaand schema

- 2 maanden van tevoren: eerste melding in maandelijks overleg consultatiebureau medewerkers, laten zien van de producten (folder, kaartje) en uitdelen achtergronddocument
- 1 maand van tevoren: informatiebijeenkomst als onderdeel van het maandelijks overleg
- 3 dagen van tevoren: aanleveren folders, kaartje en eventueel een poster van een van de foto's uit het project

FASE 6: UITVOEREN

In deze fase gaat het er vooral om te zorgen dat er voldoende folder- en kaartmateriaal is voor de CJG's (de consultatiebureaus) en de gemeentelijke locaties.

FASE 7: EVALUATIE

Bij de planning kan ook een keuze worden gemaakt om het project te evalueren onder zowel medewerkers als ouders. Hiertoe zijn verschillende enquêteformats te downloaden.

TIP

Kijk of je de afspraken over hoe je het project in de toekomst wilt laten lopen, en over mogelijke verbeterpunten, kunt vastleggen in de organisatie van het CJG.

Uiteraard kunt u bij vragen altijd contact opnemen met de gemeente Leiden of het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. De contactgegevens vindt u in het colofon.

CONTACTINFORMATIE

GEMEENTE LEIDEN, JEUGD

Team Stads kennis en Cultuur, afdeling Realisatie
Nanda van Beest,
071-5165326 / n.a.van.beest@leiden.nl

Coördinator C/JG Leiden
Marga van Moorsel
088-2542384 / MvanMoorsel@ggdhm.nl

GEMEENTE LEIDEN, NATUUR- EN MILIEU-EDUCATIE

Team Stadsruimte, Natuur-en Milieueducatie
071-516 77 11 / nme@leiden.nl

MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ZAKEN, LANDBOUW EN INNOVATIE

Programma Jeugd
Anja Roest
070-3785678 / a.j.roest@minlnv.nl

COLOFON

Deze handreiking is in samenwerking met de gemeente Leiden uitgebracht.

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie
Programma Jeugd
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Redactie handreiking

Graham Dusseldorp (Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie)

Redactie folder en website teksten

Groen Pedagogisch Adviescentrum GPA “Kind en Natuur”, Laura Minderhoud
OVC Educatieve Dienstverlening, Dieuwke Hovinga

Samenwerken aan Jeugd & Groen

In deze handreiking zijn enkele passages met tips opgenomen uit de handreiking “Samenwerken aan Jeugd & Groen”, gemaakt voor gemeenten door Novioconsult, in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

Grafische vormgeving

Zeevonk grafisch ontwerp, Den Haag

Fotografie

Johan Steenbergen Fotografie
Laura Minderhoud
Marie Vijendran
Ripandeeep Dusseldorp
Sharon Midcap Ramiro
Zeevonk grafisch ontwerp

